

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра прикладної соціології та соціальних комунікацій

Затверджую

В.о. завідувача кафедри прикладної соціології
та соціальних комунікацій

_____ Ірина СОЛДАТЕНКО

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

«Кризові комунікації»

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти _____ другий (магістерський) рівень вищої освіти _____

галузь знань _____ 5 Соціальні та поведінкові науки _____

спеціальність _____ 061 Журналістика _____

освітня програма _____ Стратегічні комунікації та нові медіа _____

спеціалізація _____ _____

вид дисципліни _____ обов'язкова _____

_____ факультет _____ соціологічний _____

2022/2023 навчальний рік

ВСТУП

Семінарські заняття з дисципліни «Кризові комунікації» слугують закріпленню теоретичних знань шляхом обговорення питань, винесених на семінар. Студенти мають продемонструвати теоретичні знання й практичні навички шляхом відповідей на поставлені питання, приймаючи участь у дискусії, презентуючи власні реферати та творчі завдання. Загальний обсяг семінарських занять: для очної форми навчання 32 академічні години; для заочної – 8 год.

Розділ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КРИЗОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Тема 1.

Кризи і кризові комунікації: загальне знайомство

(4 год. / 1 год.)

Основні питання:

1. Актуальність наукового вивчення кризових комунікацій.
2. Криза як етап соціальної динаміки.
3. Основні поняття курсу: «криза», «загрози та ризики», «соціальна безпека», «кризові комунікації».
4. Типи й види кризових явищ.
5. Функції кризових комунікацій, внутрішні й зовнішні кризові комунікації.
6. Світова нафтова криза 1970 рр. та роль кризових комунікацій у її подоланні.

Реферати:

1. Кризові комунікації як об'єкт наукового вивчення.
2. Кризові комунікації як окремий вид соціальних комунікацій.
3. Причини і наслідки кризових явищ.

Питання для самоперевірки й дискусійні питання:

- Чому в останні десятиліття в світі зростає інтерес до питань соціальної безпеки?
- Які завдання в системі управління покладаються на кризові комунікації?
- Які відмінності поміж поняттями «загроза» і «ризик» в теорії соціальної безпеки?
- Розкрийте поняття «об'єкт кризових явищ». Назвіть основні типи об'єктів.
- За якими критеріями можна типологізувати кризові комунікації?
- Чим відрізняються «внутрішні» й «зовнішні» кризові комунікації?

Література:

1. Кривошеїн, В. В. (2017). Ризик-комунікація у проблемному полі соціальних наук. " Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого". Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія, 4(35), 58-70.
2. Кухта, П. В. Кризи, їх причини та наслідки // Ефективна економіка № 10, 2012. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1439>
3. Мудрак, Л. (2020). Комунікація і криза. Як громадам протистояти викликам і успішно діяти в період кризи. USAID DOBRE. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/663/Комунікація_і_криза_-_посібник_Лари_Мудрак.pdf
4. Ризик (risk). Короткий оксфордський політичний словник / за ред. І. Макліна, А. Макмілана. К.: Основи, 2006. 792 с.
5. The Handbook of Crisis Communication. – Edited by W. Timothy Coombs and Sherry J. Holladay. 2010. https://www.unisabana.edu.co/fileadmin/Archivos_de_usuario/Imagenes/Imagenes_Programas/Imagenes_Posgrados/Facultad_de_Educacion/Maestria_Dir_Gestion_Inst_Educativas/The_Handbook_of_Crisis_Communication.Coombs_y_Holladay.pdf
6. Коротков Э.М. Антикризисное управление: учебник. Э.М Коротков. М. : ИНФРА-М, 2008. 432 с. URL: <https://vse-ychebniki.ru/antikrizisnoe-upravlenie/korotkov-e-m-antikrizisnoe-uprvlenie/>

7. Антикризисное управление: Курс лекций / Шибекко А.Э. Мн.: Академия управления при Президенте Республики Беларусь, 2005. 188с. URL: https://www.studmed.ru/shibeko-ae-antikrizisnoe-upravlenie_cc36849f0cc.html

Тема 2.

Основні теорії, що пояснюють кризи

(4 год. / 1 год.)

Основні питання:

1. Теорії економічних криз XIX ст. К. Маркс про кризовий цикл й причини економічних спадів.
2. Теорії економічних криз XX та XXI ст. Теорії регулювання економіки з боку держав: кейнсіанство і монетаризм.
3. Соціологічні теорії кризових явищ. В. Томас про соціальні кризи.
4. Концепт суспільства ризику У. Бека.
5. Конфліктологічне розуміння кризи.
6. «Кризовий менеджмент» і «кризові комунікації» як прикладні теорії.
7. Нелінійні процеси й критична складність. Теорія катастроф.

Реферати:

1. Теорія довгих хвиль Кондратьєва.
2. «Велика депресія» 1930-х рр.: причини, розгортання, наслідки.
3. Роль криз в історії людства. Теорія А. Тойнбі (Британія).
4. Світова економічна криза 2008-2009 рр.: причини і соціальні наслідки.
5. «Точка біфуркації» і множинність вибору в соціальних практиках.

Питання для самоперевірки й дискусійні питання:

- В чому полягає економічна криза та її соціальні наслідки?
- Назвіть основні фази економічного кризового циклу.
- Чому К. Маркс жваво цікавився економічними кризами свого часу і як він свої спостереження зв'язував з власною теорією?
- Які фактори виходу з кризи описував в своїх працях В. Томас?

- В чому полягають основні ідеї державного регулювання економікою як антикризового механізму?
- Якими чином соціальні конфлікти пов'язані з кризовими явищами?
- Назвіть основні постулати теорії кризового суспільства У. Бека.
- Чому і в який історичний період відокремилися прикладні галузі «Кризовий менеджмент» і теорія кризових комунікацій.
- Сформулюйте основні тези теорії катастрофи.

Література:

1. Баєва, О., Васильченко, О., & Ісакова, О. (2021). Світові економічні кризи: причини та наслідки. *Економіка та суспільство*, (28). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/468>
2. Бек У. Жизнь в обществе глобального риска – как с этим справиться: космополитический поворот. *Германия сегодня и завтра*. 2012. № 10. С. 1-13.
3. Грызунова Е.А. Концепции кризиса социальной системы: сравнительный анализ. *Вестник МГИМО-Университета*. 2012;(4(25)):270-276.
4. Збірка матеріалів Всеукраїнської наукової конференції «Україна як суспільство ризику» (м. Дніпро, 23 квітня 2021 р.). 168 с.
5. Каравацка Н. Світові економічні кризи: причини виникнення, наслідки, інструментарій розв'язку. *Вісник Хмельницького національного університету* 2011, № 2, Т. 2. URL: http://elar.khmnpu.edu.ua/bitstream/123456789/421/1/2.2_2.pdf
6. Лола Ю. Наслідки глобальної кризи: світові тенденції // *Економіка та суспільство* (29). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/570>
7. Пригожин И. Конец определенности: Время, хаос и новые законы природы. Ижевск: Редакция журнала "Регулярная и хаотическая динамика", 1999.
8. Ризики в сучасному нестабільному суспільстві: соціальні і культурні виміри; за ред. Л.Г. Скокової. Київ: Інститут соціології НАН України,

2021. 295 с. URL: https://i-soc.com.ua/assets/files/journal/monografiya21_04_22.pdf
9. Роланд Дж. Карл Маркс, жадібність і кризи. NV. 7/08/2018 URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/karl-marks-zhadibnist-i-krizi-2486911.html>
10. Світ на порозі кризи. Чому всі говорять про рецесію та які є загрози для України / Богдан Мірошніченко. Українська правда. 22.07.2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/07/22/689486/>
11. Силласте Г.Г. Экономид – социальное последствие мирового финансового кризиса // Мониторинг общественного мнения. 2011. No 2 (102).
12. Теория катастроф и развитие мира. Наука и жизнь URL: <https://www.nkj.ru/archive/articles/6068/>
13. Altheide, D. L. Creating Fear: News and the Construction of Crisis. New York: Aldinede Gruyter, 2002. P. 188.
14. Beck's Theory of Risk Society of Modernity: Definition and Speciality of
15. Bibliographies for the Interpretation of Savage Culture. Boston: Gorham Press, 1909. P. 16-22, 133.
16. <https://www.yourarticlelibrary.com/sociology/becks-theory-of-risk-society-ofmodernity-definition-and-speciality-of-risk-society/39843> (дата звернення: 13.04.2021).
17. Perrow, Ch. The Next Catastrophe: Reducing our Vulnerabilities to Natural, Industrial, and Terrorist Disasters. Princeton University Press, 2011. P. xv, 291-326.
18. Porfiriev, B.N. Disaster and Crisis Management in Transitional Societies: Commonalities and Peculiarities // Rodriguez, H., Quarantelli, E.L., Dynes, R. Handbook of Disaster Research. New York: Springer, 2006. P. 368-387.
19. Quarantelli, E.L., Lagadec, P., Boin, A. A Heuristic Approach to Future Disasters and Crises: New, Old and In-between
20. Risk Society. Your Article Library. URL:
21. Thomas, W.I. Source Book for Social Origins: Ethnological Materials, Psychological Standpoint, Classified and Annotated

22.Types // Rodriguez, H., Quarantelli, E.L., Dynes, R. Handbook of Disaster Research. New York: Springer, 2006. P. 16-42.

Тема 3.

Криза в організації: внутрішні кризові комунікації.

(4 год. / 1 год.)

Основні питання:

1. Кризові явища в комерційних і некомерційних організаціях: сутність, форми проявів, причини та наслідки. Критичні параметри кризового етапу.
2. Антикризовий менеджмент, порівняння з регулярним менеджментом.
3. Ранній і випереджаючий кризовий менеджмент.
4. Алгоритм антикризових дій та місце кризових комунікацій.
5. Антикризовий план заходів (АПЗ).
6. Кризові комунікації на початку кризи. Суб'єкти антикризового менеджменту. Створення кризової команди (штабу).
7. Динаміка кризових комунікацій як рефлексія кризових явищ. Робота з персоналом впродовж кризи.
8. Посткризові комунікації.

Реферати:

1. Приклад нереалізованих кризових комунікацій: кейс «Титанік».
2. Принципи й методи створення кризового штабу (команди).
3. Антикризові заходи випереджаючого характеру як напрям роботи з персоналом.

Питання для самоперевірки й дискусійні питання:

- Назвіть найбільш типові кризові ситуації, які можуть спіткати комерційну організацію й некомерційну структуру.
- Розкрийте поняття «ранній кризовий менеджмент», «випереджаючий кризовий менеджмент», «кризовий менеджмент».
- З якою метою складається антикризовий план заходів?

- Які основні пункти має вміщувати АПЗ?
- Якими критичними параметрами можна управляти в ситуації кризи, що насувається на організацію або вже трапилася?
- Назвіть основні кроки антикризових дій в організації.
- Назвіть основні суб'єкти кризових комунікацій в організації.
- Як створюється кризова команда?
- Яким чином правильно комунікувати з персоналом під час кризи?
- Якими можуть бути посткризові внутрішні комунікації?

Література:

1. Антикризисное управление: Курс лекций / Шибекко А.Э. Мн.: Академия управления при Президенте Республики Беларусь, 2005. 188с. URL: https://www.studmed.ru/shibeko-ae-antikrizisnoe-upravlenie_cc36849f0cc.html
2. Василенко В.О. Антикризове управління підприємством: Навч. посібник. – К.: ЦУЛ, 2003.– 504 с.
3. Козик В.В., Андрушко О.Б. (2008). Базові положення теорії кризового стану підприємства // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". 2008. № 611. URL: https://vlp.com.ua/files/02_33.pdf
4. Коротков Э.М. Антикризисное управление: учебник. Э.М Коротков. М. : ИНФРА-М, 2008. 432 с. URL: <https://vse-uchebniki.ru/antikrizisnoe-upravlenie/korotkov-e-m-antikrizisnoe-uprvlenie/>
5. Прикладні антикризові PR-технології: навч. посіб. / М.А. Зубарева. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. 162 с.
6. Alrawabdeh, W., Alheet, A. F., Al-Dwiry, M., & Hamand, A. Y. F. B. (2020). Crisis Communication as Trust Repair Strategy in the Fast Food Industry Comparison of Case Studies. International Journal of Business and Social Science, 11(11).
7. Coombs T. Ongoing Crisis Communication: Planning, Management and Respoding. URL:

https://books.google.com.ua/books?id=r6K0pRwbNn0C&pg=PA31&hl=uk&source=gbs_toc_r&cad=3#v=onepage&q&f=false

8. Coombs W. T. Impact of Past Crises on Current Crisis Communication : Insights From Situational Crisis Communication (2016). Sage Journals. Volume 41, Issue 3. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0021943604265607?journalCode=jabc>
9. Coombs, W. T. and Holladay, S.J. (1996). Communication and Attributions in a Crisis: An Experimental Study in Crisis Communication. – JOURNAL OF PUBLIC RELATIONS RESEARCH, 8(4). 279-295.
10. Gephart Jr, R. P., Miller, C. C., & Helgesson, K. S. (Eds.). (2018). The Routledge companion to risk, crisis and emergency management. Routledge.
11. Marra, F.J. (1998) Crisis Communication Plans: Poor Predictors of Excellent Crisis Public Relations. - Public Relations Review.
12. The Handbook of Crisis Communication. – Edited by W. Timothy Coombs and Sherry J. Holladay. 2010. URL: https://www.unisabana.edu.co/fileadmin/Archivos_de_usuario/Imagenes/Imagenes Programas/Imagenes Posgrados/Facultad de Educacion/Maestria Dir Gestion Inst Educativas/The Handbook of Crisis Communication.Coombs y Holladay.pdf

Тема 4.

Криза в організації: зовнішні кризові комунікації.

(4 год. / 1 год.)

Основні питання:

1. Функції (завдання) зовнішніх комунікацій на етапі кризи в організації.
2. Сучасні теорії, що пояснюють стратегію й тактику зовнішніх кризових комунікацій. (Ситуаційна теорія кризових комунікацій. Стратегії побудови комунікацій в залежності від фактора атрибуції. Тактика дій кризового менеджменту в залежності від обраної стратегії. Integrated crisis

mapping model, ICM model і емоційний стан стейкхолдерів. Гордон Ліппітт про уроки кризи для організації).

3. Позичіонування брeнда як метод попередження кризи. Маркетинговий підхід до формування брeнду. Репутація (імідж) організації. Поняття гудвілу й бeдвілу.
4. Робота з медіа як напрям розгортання кризових комунікацій.
5. Власна піар-кампанія за умов кризи. One voice як технологія зовнішніх комунікацій.
6. Організація і робота кризового медіа-центру. Прес-події під час кризи. Стил ь і методи роботи з медіа під час кризи.

Реферати:

1. Роль позиціонування брeнду у конкурентній боротьбі та профілактиці кризи.
2. Організація та діяльність кризового прес-центру впродовж кризи.

Питання для самоперевірки й дискусійні питання:

- Які функції покладаються на зовнішні комунікації під час кризи?
- Пригадайте, які стратегії побудови кризових комунікацій запропонував Т. Кумбс в залежності від фактору атрибуції (об'єкт на який переноситься вина за кризу).
- Яку роль під час кризи грає емоційний стан стейкхолдерів?
- Які уроки організація може винести, згідно теорії Г. Ліппіта, з кризового переходу?
- Як ви розумієте твердження, що гудвіл є частиною вартості компанії?
- Чому треба активно працювати з медіа під час кризи?
- Що означає принцип One voice на етапі проходження кризи?
- Які прес-події варто влаштовувати впродовж кризи?

Література:

1. Кризові комунікації: моніторинг, чек-листи, оцінка // Perfect PR. 24/05/2022. URL: <https://perfect-pr.com.ua/без-рубрики/kryzovi-komunikatsii-monitorynh-chek-lysty-otsinka/>

2. Мудрак, Л. (2020). Комунікація і криза. Як громадам протистояти викликам і успішно діяти в період кризи. USAID DOBRE. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/663/Комунікація_і_криза_-_посібник_Лари_Мудрак.pdf
3. Ставченко С. В. (2018). Кризові консультації як складова політичного управління // ГРАНІ. Том 21. №.
4. Як бізнесу управляти кризовими комунікаціями. *Дія.Бізнес : веб-сайт*. URL: <https://business.dii.gov.ua/cases/antikrizovi-risenna/ak-biznesu-upravlati-krizovimi-komunikaciami>
5. Як НУО створити план кризових комунікацій // Громадський простір. 03.02.2022. URL: <https://www.prostir.ua/?kb=yak-nuo-stvoryty-plan-kryzovyh-komunikatsij>
6. Acar, A. and Muraki, Y. (2011) 'Twitter for crisis communication: lessons learned from Japan's tsunami disaster', *Int. J. Web Based Communities*, Vol. 7, No. 3, pp.392–402.
7. Claeys, A.-S., Cauberghe, V., Vyncke, P. (2020) Restoring reputations in times of crisis: An experimental study of the Situational Crisis Communication Theory and the moderating effects of locus of control // *PUBLIC RELATIONS REVIEW*, 36 (3).
8. Coombs, W. T. and Holladay, S.J. (1996). Communication and Attributions in a Crisis: An Experimental Study in Crisis Communication. – *JOURNAL OF PUBLIC RELATIONS RESEARCH*, 8(4). 279-295.
9. <https://business.dii.gov.ua/cases/antikrizovi-risenna/ak-biznesu-upravlatikrizovimi-komunikaciami>
10. The Brand Rehab Playbook: How to Repair a Damaged Brand. 7 steps to fixing a brand in distress / by Christopher Hanlon. (2018). URL: <https://hanloncreative.com/hanlon-insight/the-brand-rehab-playbook-how-to-repair-a-damaged-brand/>

КОМУНІКАЦІЇ У КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ РІЗНОГО ТИПУ

Тема 5.

Воєнно-політичні кризи і кризові комунікації.

(4 год. / 1 год.)

Основні питання:

1. Поняття воєнно-політичної кризи. Війна як катастрофічна криза.
2. Основні види кризових комунікації на етапі воєнно-політичної кризи й військових дій.
3. Війна і зміна міжнародного соціального порядку: роль мирних конференцій на прикладах Вестфальського мирної угоди, Віденського конгресу, Версальського мирного договору, Ялтинської і Потсдамської конференцій.
4. Ефективні й провальні кризові комунікації на прикладах Карибської кризи та Мюнхенських домовленостей.
5. Стратегічні кризові комунікації у форматі міжнародних безпекових структур.
6. «Мінськ-1», «Мінськ-2» – формати припинення вогню за участі посередників.
7. Міжнародні переговори перед початком повномасштабної агресії РФ проти України і під час бойових дій.
8. Комунікації влади і цивільного населення під час воєнно-політичної кризи і ведення бойових дій.

Реферати:

1. Війни класичні і гібридні.
2. ООН і ОСБЄ як інструменти для попередження та припинення військових конфліктів.
3. Кризові комунікації в межах російсько-української війни.

Питання для самоперевірки й дискусійні питання:

- Як визначав сутність він фон Клаузевіц?

- Пригадайте основні формати кризових комунікацій впродовж розгортання воєнно-політичної кризи й ведення військових дій.
- В яких випадках переговори можуть припинити військові дії?
- Чому Мюнхенські домовленості 1938 р. не зупинили початок Другої світової війни?
- Чому вважається, що термін «кризові комунікації» виник під час Карибської кризи?
- Яку роль можуть виконувати неформальні перемовини під час воєнно-політичної кризи?
- Яку роль відіграє інформування цивільного населення під час розгортання воєнно-політичної кризи та ведення бойових дій?
- Основні види комунікування з цивільним населенням в умовах повномасштабної війни.

Література:

1. Гарькавий Є. М. (2019). Генезис інституалізації стратегічних комунікацій сил оборони в умовах сучасного інформаційного протиборства. Гілея: науковий вісник. К.: Видавництво «Гілея». Вип. 146 (№ 7). Ч. 3. Політичні науки. С. 41-46.
2. Запорожець О.Ю. Кризовий комунікативний менеджмент у сфері міжнародних відносин: монографія. К., 2006. 238 с.
3. Карл фон Клаузевіц «Про війну»: цікаві положення Source. URL: <https://samoosvita.in.ua/karl-fon-klauzevits-pro-vijnu-tsikavi-polozhennya>
4. Рущенко І.П. «Класичні» і «гібридні» війни: порівняльний аналіз // Науково-практична конференція Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба «Сучасна війна: гуманітарний аспект»; тези доповідей 31 травня 2018 р. – Х.: ХНУПС ім. І.Кожедуба, 2018. – С. 26-30.
5. Рущенко І.П. Російсько-українська гібридна війна: погляд соціолога: монографія. – Х.: ФОП Павленко О.Г., 2015 – 268 с.

6. Рущенко І.П. Чи можливе мирне співіснування України з Російською Федерацією? // IV Міжнародна наукова конференція Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба «Сучасна війна: гуманітарний аспект»: збірник матеріалів, 21 – 22 травня 2020 року. – Х.: ХНУПС ім. І. Кожедуба, 2020. – С. 29-34.
7. Ставченко С. В. Керування проблемами як різновид превентивних технологій антикризового управління в політиці / С. В. Ставченко // Вісник Дніпропетровського університету. – 2014. – Т. 22. – № 24. – С. 99-106. – Сер.: Філософія. Соціологія. Політологія.
8. Указ Президента України від 25 лютого 2017 року №47/2017 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>
9. Українське суспільство в умовах війни. 2022: Колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С. Макеєва. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. 410 с.
Вербицька А. М., Савченко В. А., Дзюба Т. М., Кацалап В. О. Система стратегічних комунікацій Міністерства оборони України та Збройних Сил України // Наука і оборона 1'2017.

Тема 6.

Кризові комунікації у пошуках виходу з внутрішньополітичної кризи

(4 год. / 1 год.)

Основні питання:

1. Внутрішньополітичні кризи: основні типи, масштаби, наслідки.
2. Конфлікти інтересів, ціннісні протиріччя, психологічні фактори як причини внутрішньополітичної кризи.
3. Сутність, основні функції кризових комунікацій впродовж гострої кризи.

4. Зовнішні комунікації суб'єктів політичної кризи. Посередництво (медіація) як вид кризових комунікацій. Технологія круглого столу. Судові процедури як спосіб вирішення конфлікту (на прикладі Помаранчевої революції).
5. Внутрішні кризові комунікації під час політичної кризи: створення кризових штабів, проведення з'їздів та конференцій, мобілізація прибічників та союзників, горизонтальні комунікації.
6. Референдуми і плебісцити як демократичний спосіб вирішення політичної кризи.
7. Роль ЗМІ у подоланні кризи. Журналістська революція 2004 р.
8. Ефект кібермобілізації на прикладі Арабської весни і Революції Гідності.

Реферати:

1. Революції гідності як внутрішньополітична криза: чому не спрацювали кризові комунікації?
2. Внутрішньополітична криза у США 2020-2021 рр.: брак внутрішніх комунікацій.
3. Масові заворушення в Білорусі 2020 р.: інформаційно-психологічне протиборство як спосіб кризового комунікування.

Питання для самоперевірки й дискусійні питання:

- Які суб'єкти є сторонами конфлікту у внутрішньополітичній кризі?
- Які форми може прийняти внутрішньополітична криза за ознакою гостроти зіткнення сторін?
- Чому Американську громадянську війну (1861-1865) можна розглядати як продовження ціннісного конфлікту в американському суспільстві?
- Які функції виконують кризові комунікації впродовж внутрішньополітичної кризи?
- Назвіть основні типи кризових комунікацій, які можуть виникати поміж сторонами конфлікту?
- Яку функцію мають виконувати внутрішні кризові комунікації на етапі розгортання внутрішньополітичного конфлікту?

- За яких умов політична криза може бути вирішеною судовим шляхом?
- Які агресивні дії можуть бути використані під час внутрішньополітичної кризи?

Література:

1. Дяченко О. В. Основні моделі політичної комунікації та їх прояви в сучасну епоху // Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія політичні науки. . URL: <https://jvestnik-politology.donnu.edu.ua/article/view/12791>
2. Завгородня Ю. В. Політичний конфлікт та політична криза: теоретичний аналіз Актуальні проблеми політики. 2016. Вип. 57. URL: http://app.nuoua.od.ua/archive/57_2016/7.pdf
3. Моделі політичної комунікації: політичні партії та громадянське суспільство / Ю. Тищенко, П. Байор, М. Товт, С. Горобчишина ; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. – К. : [Агентство "Україна"], 2010. – 148 с. URL: https://shron2.chtyvo.org.ua/Zbirka/Modeli_politychnoi_komunikatsii_politychni_partii_ta_hromadianske_suspilstvo.pdf?PHPSESSID=v3r5pdlk14aulf0albtt8g7c65
4. Остапенко М. (2012). Політична комунікація: теоретичні аспекти дослідження // Політичний менеджмент. 2012. № 3. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/ostapenko_politychna.pdf
5. Олещук П. (2010). Кризові комунікації у політичному дискурсі // Освіта регіону. 2010. № 3. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/304>
6. Особливості кризових комунікацій у політичному дискурсі в сучасній Україні / Т. Черпак // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2018. Вип. 49. С. 56-68. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nprnbuimviv_2018_49_7
7. Ризики в сучасному нестабільному суспільстві: соціальні і культурні виміри; за ред. Л.Г. Скокової. Київ: Інститут соціології НАН України,

2021. 295 с. URL: https://i-soc.com.ua/assets/files/journal/monografiya21_04_22.pdf
8. Рішення Верховного Суду України від 3 грудня 2004 року щодо другого туру виборів Президента України. Сайт «Українська Гельсінська спілка з прав людини». URL: <https://helsinki.org.ua/articles/rishennya-verhovnoho-sudu-ukrajiny-vid-3-hrudnya-2004-roku-schodo-druho-ho-turu-vyboriv-prezydenta-ukrajiny/>
9. Ставченко С. В. Етіологія політичних криз / С. В. Ставченко // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2013. – Т. 16. – № 12. – С. 61-65.
10. Ставченко С. В. Керування проблемами як різновид превентивних технологій антикризового управління в політиці / С. В. Ставченко // Вісник Дніпропетровського університету. – 2014. – Т. 22. – № 24. – С. 99-106. – Сер.: Філософія. Соціологія. Політологія.
11. Тесфайє Л. А. Процесуальна модель політичної комунікації в умовах інтернет-простору / Лада Абуніївна Тесфайє // Політикус : наук. журнал. – 2021. – № 4. – С. 58–63.
12. Щедрова Г.П. (2019). Політична криза: структурно-функціональний аспект // URL: Науковий репозитарій Університету імені Альфреда Нобеля. <http://ir.duan.edu.ua/handle/123456789/1931>
13. The Handbook of Crisis Communication. – Edited by W. Timothy Coombs and Sherry J. Holladay. 2010. URL: https://www.unisabana.edu.co/fileadmin/Archivos_de_usuario/Imagenes/Imagenes Programas/Imagenes Posgrados/Facultad de Educacion/Maestria Dir Gestion Inst Educativas/The Handbook of Crisis Communication.Coombs y Holladay.pdf

Тема 7.

Соціальні кризи і кризові комунікації

(4 год. / 1 год.)

Основні питання:

1. Загальні уявлення: сутність соціальних криз, ендогенні й екзогенні соціальні кризи, кризове середовище.
2. Види та масштаби соціальних криз, їх прояви та наслідки.
3. Алгоритм антикризової стратегії.
4. Проблема комунікації влади з населенням на прикладі Чорнобильської катастрофи.
5. Кризові комунікації під час російсько-української війни.
6. Covid-19 і кризові комунікації.
7. Інфодемія і проблема довіри до інформації під час соціальної кризи.

Реферати:

1. Екологічні кризи: соціальні наслідки і проблема кризових комунікацій.
2. Кризові комунікації як спосіб зниження гостроти соціальних наслідків війни.
3. Депопуляція і перенаселення: кризові комунікації влади і населення.

Питання для самоперевірки й дискусійні питання:

- Що є специфікою соціальних криз?
- Наведіть приклади локальних соціальних криз.
- Які соціальні кризи можна визначити як ендогенні й екзогенні за факторами генезису?
- За яким алгоритмом доцільно діяти при загрозі розгортання соціальної кризи?
- Чи є ефективною стратегія замовчення кризи?
- Яким чином фейки впливають на перебіг соціальної кризи?
- Що означає термін «інфодемія»?
- Яку роль відіграє фактор довіри до інституцій у подоланні кризових явищ?

Література:

1. Мудрак, Л. (2020). Комунікація і криза. Як громадам протистояти викликам і успішно діяти в період кризи. USAID DOBRE. URL:

- https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/663/Комунікація_і_криза_-_посібник_Лари_Мудрак.pdf
2. Овсяник, В. М. (2018). Кризові комунікації в умовах надзвичайних ситуацій. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія: Державне управління, (2), 105-111.
  3. Прикладні антикризові PR-технології: навч. посіб. / М.А. Зубарева. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. 162 с.
  4. Дубов Д.В., Баровська А.В. (2018). Аудит спроможностей органів державної влади у сфері кризових комунікацій // Стратегічна панорама. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Stpa_2018_1_5
  5. Лінніков, С. В., & Миронюк, І. С. (2021). Комунікаційні кризи у сфері громадського здоров'я України: старт вакцинації від covid-19 у одеській області.
  6. Інфодемія. *MEDICOVER*. URL: <https://medicover.ua/novyny/vaktsyny-shchepytytsya-v-klinikakh.html>
  7. Інфодемія: Як Кремль сприяє поширенню COVID-19 в Україні (2021). *Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-antifake/3317602-infodemia-ak-kreml-spriae-posirennu-covid19-v-ukraini.html>
  8. Рущенко І.П. Великий вихід українського народу (феномен переміщених осіб 2022 р.) // Український соціум. 2022. № 2. С. 155-168. <https://doi.org/10.15407/socium2022.02.155>
  9. Acar, A. and Muraki, Y. (2011) 'Twitter for crisis communication: lessons learned from Japan's tsunami disaster', *Int. J. Web Based Communities*, Vol. 7, No. 3, pp.392–402.

Тема 8.

Репутаційна криза і правила ефективного реагування

(4 год. / 1 год.)

Основні питання:

1. Персональна й корпоративна репутації як важливий фактор в політиці і бізнесі.
2. Сутність і особливості репутаційної кризи в умовах інформаційних війн.
3. Роль кризових комунікацій у подоланні репутаційної кризи.
4. Кейс «Ніколай II» як історичний приклад втрати високої репутації через потужну інформаційну кампанію й моніторинг.
5. Технології атак на персональну репутацію. Кейс «Петро Порошенко» - об'єднання різних суб'єктів для знищення ділової репутації конкурента.
6. Спін-технології як кризові комунікації для захисту репутації. Кейс «левінскігейт» - приклад вдалого застосування спін-технології.
7. Основні правила реагування у випадку кризової ситуації.

Реферати:

1. Захист репутації: потреба й методи.
2. Інформаційні прийоми знищення ділової репутації особистості.
3. Кризові комунікації в умовах атаки на репутацію.

Питання для самоперевірки й дискусійні питання:

- В чому полягає цінність репутації корпорації та її лідерів?
- Наведіть приклади, коли засобами ІПСО знищувалася корпоративна або індивідуальна репутація.
- Що означає на практиці «моніторинг»?
- Чи може висока репутація бути «охоронною грамотою» в умовах ведення інформаційних війн?
- В чому сенс спін-технологій?
- Що означають терміни «до-спін», «після-спін»?
- Назвіть основні правила поведінки суб'єкта, проти якого ведеться репутаційна війна.

Література:

1. Маранчак, М. (2021). Антикризові комунікації для збереження репутації компанії під час карантину. Науковий журнал «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія», (2), 103-109.
2. Овсяник, В. М. (2018). Кризові комунікації в умовах надзвичайних ситуацій. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія: Державне управління, (2), 105-111.
3. Особливості використання антикризових комунікацій в управлінні корпоративною репутацією / Володимир Фалович, Наталія Бакуліна, Дмитро Шушпанов // Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. № 25 (2020). URL: <http://rarrpsu.wunu.edu.ua/index.php/rarrpsu/article/view/372>
4. Прикладні антикризові PR-технології: навч. посіб. / М.А. Зубарева. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. 162 с.
5. Репутація vs Кризи: як це працює / Н. Коновалова. 20.01.2022. PG. URL: <https://thepage.ua/ua/experts/reputaciya-vs-krizi-yak-ce-pracyuye>
6. Рущенко І.П. Репутація вищого військово-політичного керівництва країни як об'єкт гібридних загроз // Науково-практична конференція Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба «Сучасна війна: гуманітарний аспект»; тези доповідей 28 - 29 травня 2019 р. – Х.: ХНУПС ім. І.Кожедуба: Видавець О. А. Мірошніченко, 2019. – С. 29-34.
7. ТОП-10 репутаційних криз, що сталися минулого року... і уроки яких допоможуть компаніям у 2020 році / Сергій Біденко. PG. URL: <https://thepage.ua/ua/experts/top-10-reputacijnih-kriz-minulogo-roku>
8. Alrawabdeh, W., Alheet, A. F., Al-Dwiry, M., & Hamand, A. Y. F. B. (2020). Crisis Communication as Trust Repair Strategy in the Fast Food Industry Comparison of Case Studies. International Journal of Business and Social Science, 11(11).

9. Claeys, A.-S., Cauberghe, V., Vyncke, P. (2020) Restoring reputations in times of crisis: An experimental study of the Situational Crisis Communication Theory and the moderating effects of locus of control // PUBLIC RELATIONS REVIEW, 36 (3).

Укладач:

професор кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій,

доктор соціологічних наук

Рущенко Ігор Петрович